

УДК 338

В. С. Тараненко,

к. е. н., доцент кафедри податків Дніпропетровської державної фінансової академії

Н. І. Шевченко,

к. н. держ. упр., доцент кафедри фінансів та державного управління Дніпропетровської державної фінансової академії

ОЦІНКА ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

V. Taranenko,

Ph.D., assistant professor of tax Dnipropetrovsk State Finance Academy

N. Shevchenko,

Ph.D. state. Exercise., Associate Professor of Finance and Public Administration, Dnipropetrovsk State Finance Academy

FISCAL PERFORMANCE EVALUATION OF LOCAL TAXATION IN DNIPROPETROVSK REGION

В. Е. Тараненко,

к. э. н., доцент кафедры налогов Днепропетровской государственной финансовой академии

Н. И. Шевченко,

к. н. гос. упр., доцент кафедры финансов и государственного управления Днепропетровской государственной финансовой академии

ОЦЕНКА ФИСКАЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕСТНОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ

У статті проаналізовано тенденції розвитку місцевого оподаткування в умовах запровадження Податкового кодексу України на прикладі Дніпропетровської області, надано оцінку ефективності місцевого оподаткування, визначено проблемні аспекти зменшення фіскальної ефективності місцевого оподаткування.

The article provides the analysis of trends of local taxation development under the circumstances of the Tax Code introduction in Ukraine, reveals the estimation of efficiency of local taxation as well as identifies the main aspects of reducing the fiscal performance of local taxation (Dnipropetrovsk region was taken as an example).

В статье проанализированы тенденции развития местного налогообложения в условиях введения Налогового кодекса Украины на примере Днепропетровской области, проведена оценка эффективности местного налогообложения, определены проблемные аспекты уменьшения фискальной эффективности местного налогообложения.

Ключові слова: *місцеве оподаткування, фіскальна ефективність, місцеві податки і збори.*

Keywords: *local taxation, fiscal efficiency, local taxes and fees.*

Ключевые слова: *местное налогообложение, фискальная эффективность, местные налоги и сборы.*

Постановка проблеми. У світовій практиці формування доходів місцевих бюджетів переважно проходить за рахунок місцевого оподаткування. Як свідчать результати досліджень багатьох науковців та аналітиків, місцеве оподаткування не є провідною ланкою податкової системи України, і, відповідно, не відіграє суттєвої ролі у складі доходів місцевих бюджетів. Тому для визначення напрямів подальшого розвитку місцевого оподаткування, посилення його впливу на доходи місцевих бюджетів в Україні доцільно дослідити фіскальну ефективність місцевого оподаткування.

Питання фінансів місцевого самоврядування, і зокрема місцевого оподаткування, розглядалися в працях таких вітчизняних авторів як О. Василик, В. Кравченко, І. Луніна, П. Мельник, К. Павлюк та ін. Окремі аспекти оцінки ефективності місцевого оподаткування в економіці трансформаційного періоду розглядаються у працях Б. Данилишина, В. Гейця, В. Опаріна, Г. П'ятченко, М. Савлука, В. Федосова, Н. Чумаченка, С. Юрія.

Метою статті є проведення оцінки фіскальної ефективності місцевого оподаткування на прикладі Дніпропетровської області з подальшим визначенням проблемних аспектів функціонування місцевих податків і зборів.

Виклад основного матеріалу.

Ефективність і розміри надання суспільних послуг місцевими органами влади залежать, головним чином, від достатнього розміру місцевих фінансових ресурсів. Правомірно вважати, що фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів, які формуються за рахунок податкових надходжень і які в свою чергу, є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів. Місцеві податки і збори, які за своїм економічним змістом мають бути основою місцевих бюджетів на сьогодні не реалізують своєї фіскальної ролі.

Розглянемо надходження місцевих податків і зборів в Дніпропетровській області. Як свідчить аналіз статистичних даних, надходження місцевих податків зборів за 2007 – 2012 роки скорочувалися і 2012 року становили 36,0 млн. грн. (рис.1).

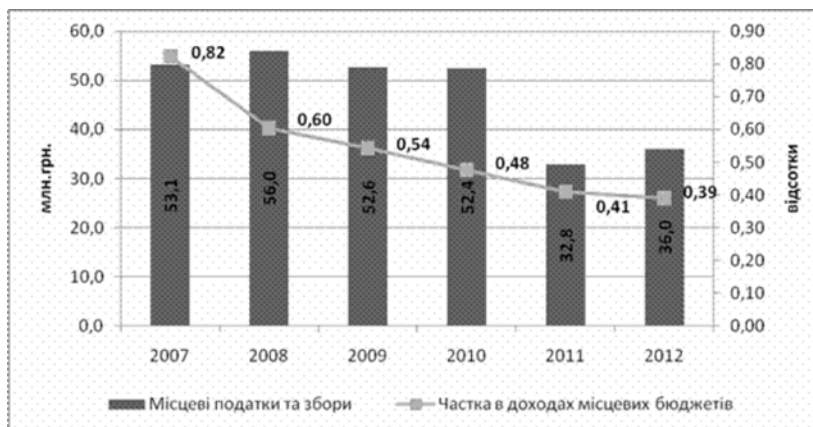

Рисунок 1. Динаміка місцевих податків і зборів за 2007 – 2012 роки та їх частки в доходах місцевих бюджетів Дніпропетровської області
*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Динаміка частки місцевих податків у структурі надходжень місцевих бюджетів відображає спадну тенденцію з 0,82% у 2007 році до 0,39% у 2012 році.

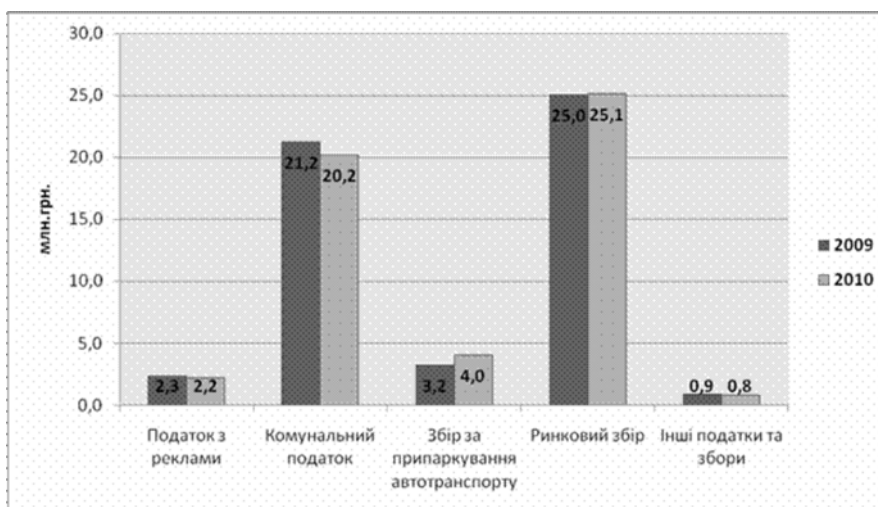

Рисунок 2. Структура місцевих податків і зборів у 2009-2010 рр.
*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Структура місцевих податків і зборів протягом 2009–2010 років зазнала деяких змін, а саме: зменшення питомої ваги комунального податку на 1,65% та збільшення частки збору за припаркування автотранспорту на 1,57% (табл.1).

Таблиця 1. Структура місцевих податків та зборів

Вид податку	Питома вага даного виду податку, %			
	2009	2010	2011	2012
Податок з реклами	4,45	4,19	x	x
Комунальний податок	40,27	38,62	x	x
Збір за паркування автотранспорту	6,11	7,71	x	x
Ринковий збір	47,53	47,93	x	x
Інші податки та збори	1,64	1,55	x	x
Туристичний збір	x	x	1,94	2,22
Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	x	x	17,73	12,69
Збір за місяця для паркування транспорту	x	x	80,33	85,09

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Найбільшу ж частку за всі періоди займав комунальний податок та ринковий збір. Що стосується інших місцевих податків і зборів, то вони відіграють досить незначну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. Обсяг їх надходжень у 2009 році становив лише 1,6% від загального обсягу надходжень місцевих податків і зборів.

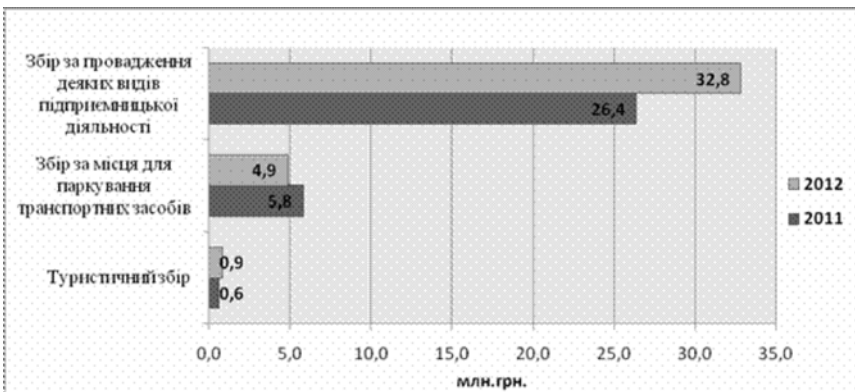

Рисунок 3. Структура місцевих податків і зборів у 2011-2012рр.

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Як у 2011, так і у 2012 році найбільшу частку місцевих податків займали надходження від збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності - більше 80%.

У 2012 році до місцевих податків привіряли єдиний податок, що становить досить значну частку податкових надходжень місцевих бюджетів (рис.4).

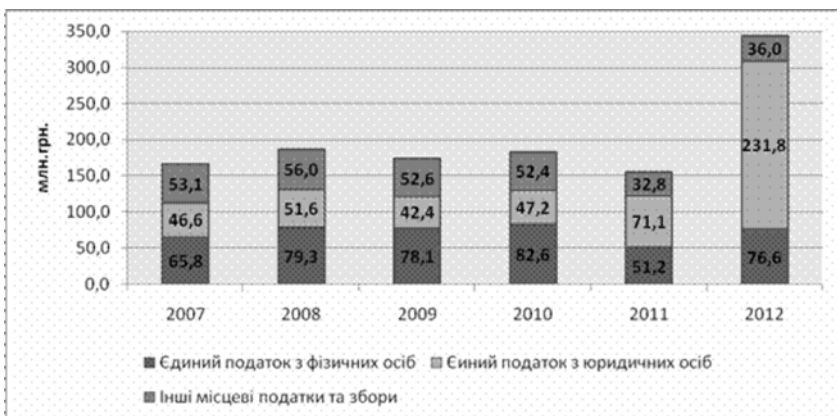

Рисунок 4. Надходження від єдиного податку у 2007-2012 рр.

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Починаючи з 2013 року справляється податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, надходження від якого, за прогнозами експертів, мають суттєво вплинути на доходи місцевих бюджетів, а отже місцеве оподаткування поступово набирає сили.

Якщо розглядати місцеве оподаткування як сукупність податкових надходжень до місцевих бюджетів, то можна визначити коефіцієнт еластичності місцевого оподаткування.

Розраховані коефіцієнти еластичності наведено у таблиці 2.

Таблиця 2. Розрахунок коефіцієнтів еластичності місцевого оподаткування у Дніпропетровській області у 2008-2012 рр.

Показники	Період				
	2008	2009	2010	2011	2012
Податкові надходження до місцевих бюджетів області, млн. грн.	5389,5	5315,7	6035,5	7220,1	9134,5
Валовий регіональний продукт, млн. грн.	104687,0	93331,0	99490,8	104266,4	111460,8
Відсоткова зміна податкових надходжень до місцевих бюджетів області, %	36,12	-1,37	13,54	19,63	26,51
Відсоткова зміна валового регіонального продукту, %	34,69	-10,85	6,60	4,80	6,90
Коефіцієнт еластичності місцевого оподаткування	1,04	0,13	2,05	4,09	3,84

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Місцеве оподаткування є еластичним, якщо розрахований коефіцієнт більше за 1. За даними таблиці 1 можна зробити висновок про достатню еластичності місцевого оподаткування у 2008 р. та її катастрофічне зниження у 2009. У 2010-2012 роках значення коефіцієнта суттєво збільшилось, що свідчить про незначні значення регіонального розвитку для формування податкової бази надходжень до місцевих бюджетів області. Значення коефіцієнту еластичності у 2012 р. відповідає рівню взаємозалежності між зазначеними вище показниками.

Для дослідження рівня місцевого оподаткування доцільно визначити податковий коефіцієнт. Розраховані показники графічно представлені на рисунку 6.

Наведені дані свідчать про низький рівень перерозподілу валового регіонального продукту через місцеві бюджети Дніпропетровської області, що знову вказує на відсутність сталого зв'язку регіонального розвитку та формування податкових надходжень по області.

Узагальнюючим коефіцієнтом фіскальної ефективності можна вважати коефіцієнт використання податкової бази. На повноту потенційних податкових надходжень впливає механізм нарахування, який передбачає наявність пільг, наявність податкового боргу тощо. При цьому важко оцінити фіскальний потенціал податку виключно за показником надходжень. У цьому випадку коефіцієнт використання податкової бази дозволить об'єктивно оцінити ефективність запровадження окремих податків.

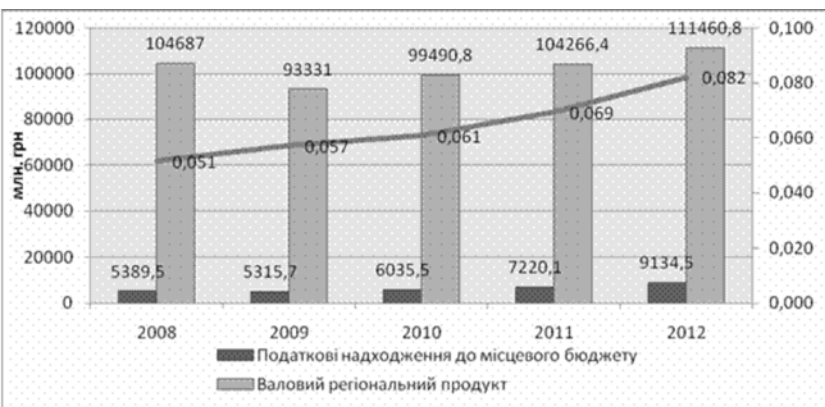

Рисунок 6. Динаміка податкового коефіцієнту місцевого оподаткування по Дніпропетровській області у 2008-2012 рр.

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Результати розрахунків представлено у таблиці 3. Для розрахунків взято базу до запровадження Податкового кодексу, що дозволяє опосередковано оцінити передумови проведених змін у складі місцевих податків і зборів.

Таблиця 3. Коефіцієнти використання податкової бази за основними податками, які спрямовуються до місцевих бюджетів Дніпропетровської області, у 2008-2010 рр.

Вид податку	Розрахунковий показник надходжень, тис. грн.			Коефіцієнт використання податкової бази		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Податок на прибуток комунальних підприємств	49549,7	50553,6	57305,3	0,088	0,066	0,095
Податок з доходів фізичних осіб	3974887,8	3764801,1	4424864,6	0,997	0,995	0,995
Плата за землю	1176068,5	1412077,1	1605531,0	0,878	0,833	0,810
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва з фізичних осіб	79667,6	78767,6	83331,4	0,995	0,992	0,991
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва з юридичних осіб	51736,4	42493,7	47270,0	0,998	0,998	0,998
Фіксований сільськогосподарський податок	8731,9	8396,8	8450,0	0,980	0,985	0,990
Місцеві податки і збори	56370,7	53156,7	53028,6	0,993	0,990	0,988

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Наближення окремих коефіцієнтів до 1 свідчить про відсутність заборгованості та пільг з даного виду податкового платежу. З урахуванням цього можна стверджувати про ефективне використання податку з доходів фізичних осіб, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, фіксованого сільськогосподарського податку, місцевих податків і зборів. Податок з власників транспортних засобів також можна визначити як такий, при розрахунку якого ефективно використовується податкова база.

Проте із введенням у дію Податкового кодексу [8] цей податок було скасовано. Єдиний податок з низьким використанням податкової бази – це податок на прибуток комунальних підприємств.

У цілому значення коефіцієнтів доводить високий фіскальний потенціал досліджуваних податків і зборів. Однак слід враховувати їх питому вагу у загальному обсязі податкових надходжень. Якщо на податок з доходів припадало більш ніж 70 % усіх податкових надходжень, то такі платежі, як місцеві податки і збори фіксований сільськогосподарський податок складають менше 1 % цих надходжень.

Таким чином, можна зробити висновок про ефективне використання податкової бази по податкам і зборам, що спрямовуються до місцевих бюджетів Дніпропетровської області. Та слід зробити коригування на структуру вказаних надходжень.

Для оцінки формування податкових надходжень із різних джерел доцільно використати індекс концентрації Гервіндаля (табл. 4).

Таблиця 4. Індеси концентрації надходжень податків і зборів до місцевих бюджетів Дніпропетровської області у 2008-2012 рр.

Вид платежу	Частка у загальному обсязі податкових надходжень				
	2008	2009	2010	2011	2012
Податок на прибуток комунальних підприємств	0,001	0,001	0,001	0,010	0,012
Податок на доходи фізичних осіб	0,735	0,705	0,730	0,738	0,713
Плата за землю	0,192	0,221	0,215	0,212	0,213
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва з фізичних осіб	0,015	0,015	0,014	0,010	0,028
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва з юридичних осіб	0,010	0,008	0,008	0,007	0,009
Фіксований сільськогосподарський податок	0,002	0,002	0,001	0,001	0,001
Місцеві податки і збори	0,010	0,010	0,009	0,005	0,005
Інші податкові надходження	0,012	0,016	0,021	0,017	0,019
Індекс концентрації Гервіндаля	0,579	0,547	0,580	0,589	0,554

*розраховано авторами на основі джерел [4-7]

Розрахований показник вказує на зосередження всіх надходжень на кількох платежах, що значно знижує фіскальну ефективність оподаткування. У разі зміни податкової бази, елементів найбільш впливового податку ризик скорочення надходжень до місцевих бюджетів зростає значно більше.

Висновки. Розрахунок показників дозволив зробити висновок про задовільну фіскальну ефективність місцевого оподаткування в Дніпропетровській області у 2008-2012 рр. Незважаючи на високий рівень використання бази оподаткування ефективність безпосередньо місцевих податків і зборів залишається низькою. Визначним у цьому випадку є вплив вказаних податків і зборів на загальну структуру податкових надходжень до місцевих бюджетів області.

Запровадження Податкового кодексу України внесло значні корективи у перелік місцевих податків і зборів. Однак порівняльний аналіз надходжень цих податків дові незначні коливання, що свідчить про незмінність ролі місцевих податків і зборів у наповненні доходної частини місцевих бюджетів.

На сучасному етапі в Україні існує низка проблем, які не дозволяють місцевим податкам та зборам приймати головну участь у формуванні доходів місцевих бюджетів:

- надмірні витрати на адміністрування у порівнянні з обсягами надходжень;
 - складність процедури оподаткування;
 - обмеження прав місцевої влади щодо встановлення і сплати місцевих платежів;
 - нерозвиненість самооподаткування як альтернативної форми надходжень до місцевого бюджету;
 - фіскальна функція місцевих податків і зборів має другорядне значення, що призводить до зменшення питомої ваги в доходах місцевих бюджетів.
- Отже, на нашу думку, для підвищення ролі місцевого оподаткування у формуванні фінансових ресурсів регіону доцільно:
- удосконалити механізм адміністрування податку на нерухомість як одного із найперспективнішого у фіскальному значенні місцевих податків;
 - розширити перелік місцевих податків та зборів за рахунок включення до нього вже існуючих загальнодержавних податків, надходження від яких є частиною

місцевого бюджету;

– покращити податковий менеджмент у сфері місцевих податків і зборів, акцентуючи увагу на посиленні фінансового контролю.

Зазначимо, що відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування, до якої приєдналася Україна і виконання якої є однією із умов більш тісно співпраці з Європейським Союзом, органи місцевого самоврядування повинні мати право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони б могли вільно розпоряджатися межах своїх повноважень. У зв'язку з цим ключовою передумовою подальшого розвитку громадянського суспільства визначена глибока і системна реформа місцевого самоврядування, яка в найближчій перспективі повинна включати створення його економічного фундаменту. Метою реформи державних фінансів визначене посилення зв'язку між фіскальною та соціально-економічною політикою держави. Зазначені завдання обумовлюють подальші наукові дослідження у сфері реформування регіональної фіскальної політики в Україні.

Використані джерела:

1. Олійник О.В. Податкова система: навч. посібник / О.В. Олійник, І.В. Філон. - Київ.: Центр навчальної літератури, 2008. – 456 с.

2. Онищенко В.О., Стоєв В.Л. Напрями реформування фіскальної політики на регіональному рівні в Україні // Ефективна економіка [Електронний ресурс]

Режим доступу: <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=678>.

3. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та міжнародні вектори / Монографія. – Тернопіль: Підручники посібники, 2010. – 248 с.

4. Діяльність податкової адміністрації у Дніпропетровській області за 2008 р.: статистичний бюлетень, розділ 1: Про результати роботи підрозділів державно податкової адміністрації у Дніпропетровській області. – Дніпропетровськ, 2008. – 48 с.

5. Діяльність податкової адміністрації у Дніпропетровській області за 2009 р.: статистичний бюлетень, розділ 1: Про результати роботи підрозділів державно податкової адміністрації у Дніпропетровській області. – Дніпропетровськ, 2009. – 50 с.

6. Діяльність податкової адміністрації у Дніпропетровській області за 2010 р.: статистичний бюлетень, розділ 1: Про результати роботи підрозділів державно податкової адміністрації у Дніпропетровській області. – Дніпропетровськ, 2010. – 49 с.

7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

8. Податковий кодекс України від 12 грудня 2010 року №2755 – VI. -[Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

9. Захарова Н.І., Тараненко В.С., Хімич К.І. Критерії оцінювання фіскальної ефективності місцевого оподаткування / Н.І. Захарова, В.С.Тараненко, К.І.Хімич / Вісник ДДФА. Економічні науки. - №2. – 2012. – с. 162-170.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2013р

ТОВ "ДКС Центр"